

TURISZTIKAI POTENCIÁLOK A TAMÁSI KISTÉRSÉGBEN

TOURISM POTENTIALS OF TAMÁSI MICRO REGION

DR. MOLNÁR ESZTER egyetemi adjunktus
Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar
SÁRINÉ DR. CSAJKA EDINA egyetemi docens
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar

Abstract

A research contract has been established in the framework of the Higher education and subregional partnership program between the National Development Agency and the University of Kaposvár in the spring of 2011. The subject of this research contract is "The University of Kaposvár, Faculty of Pedagogic and Economics' program in Tamási micro region in the interest of the social networks in order to strengthening". The research covered two semesters. During this period we have received an "X-rays picture" about Tamási micro region, on this "picture" there are clearly visible the area of "ill", problematic parts. We believe that the identified problems of Tamási micro region can be treat, solve and improve.

This study aims are to explore and present the current and the hidden tourism opportunities in Tamási area. Other aim is that collect a database about this by interviews. Furthermore we analyze the viability of ideas. We researched that with want kind of methods could be more efficient the tourism activities of Tamási micro region and what ways becomes more enjoyable and thus salable, the tourism offer of the micro-region. In addition, we explore the dams of the potential of tourism's cooperations.

1. Bevezetés

A hazai területfejlesztési politika az elmúlt két évtized során leginkább az elmaradott térségek, települések fejlesztésére koncentrált. A területfejlesztés kedvezményezett térségeinek meghatározásánál az elmaradottság foka egyre nagyobb szerepet töltött be. A kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) kormányrendelet gazdasági és infrastrukturális mutatók alapján rangsorolta az ország akkor még 174 kistérségét. 2007-es lehatárolás során 94 hátrányos helyzetű (HH) kistérséget különböztettek meg. Ide azok a kistérségek tartoztak, amelyek társadalmi-gazdasági, infrastrukturális fejlettségét jelző komplex mutató értéke kisebb volt, mint az összes kistérség átlagának értéke. Ezekben belül megkülönböztettek 47 olyan kistérséget, amelyeket a leghátrányosabb helyzetű (LHH) kistérségi státuszba soroltak. Közülük 33 kistérséget komplex programmal segítették jelölve meg.¹ Ezekben a térségekben a magyarországi népesség 10%-a, ugyanakkor a roma népesség körülbelül harmada él.² A legtöbb LHH-s kistérség a Dél-Dunántúlon és Tiszántúlon helyezkedik el. LHH-s településnek tekinthetők azok, amelyekre egyszerre jellemző, hogy társadalmi-gazdasági szempontból elmaradottak és az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliségű települések.³

Az LHH-s települések gazdasági leszakadása a legtöbb esetben a társadalmi feszültségek növekedéséhez vezet, ami sokszor a romákkal kapcsolatos konfliktusokban csúcsosodik ki. Az LHH-s kistérségek fejlesztésére szolgáló programok alapvető funkciója, hogy a helyi erőforrásokra való építés mellett azok kiegészítéseként külső erőforrásokat (beruházások, támogatások) is igénybe vesz. Az előbbi tendencia csak kevés esetben válik valósággá. Jellemzőbb az, hogy a projektgazdák legnagyobb része nem fejlesztési elképzeléséhez keres forrást, hanem a forráshoz alakít ki egy fejlesztési elképzelést.⁴ Az Európai Unió forrásokat nem kiegészítő – ahogy kellene – forrásként veszik igénybe, hanem a fejlesztések és azok működtetésének szinte kizárólagos eszközeként.⁵ Minden létező kiírásra pályáznak, még akkor is, ha az elnyerhető támogatásból kötelezően megvalósítandó fejlesztésre nincs is szükség. Ennek köszönhetően alakulnak ki az előregedő falvakban gyerekzsivajtól mentes nagy játszóterek, a fenntarthatatlanság határán egyensúlyozó oktatási, szociális és egészségügyi intézmények.⁶

„A leghátrányosabb helyzetű kistérségek és a felsőoktatás együttműködési programja” egy kísérleti jellegű programként indult. Az ország 33 leghátrányosabb helyzetű, komplex programmal segített kistérségeit érinti. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) Koordinációs Irányító Hatóságán belül a programot az LHH Fejlesztési Programiroda indította és 2010-től a Magyar Idegenforgalmi és Területfejlesztési Közhasznú Egyesület (MITE) koordinálja. A program alapvető célja, hogy hozzásegítse az ország leghátrányosabb helyzetű kistérségeit egy, a mainál hatékonyabb és hasznosabb társadalmi kapcsolatrendszer kialakításához, a társadalmi, szellemi értelemben vett perifériális helyzet oldásához.” A program során kistérség-felsőoktatási intézmény párok alakulnak ki. A kísérleti program két-három szemeszterre szól.⁷

2. Anyag és módszer

2011 tavaszán az NFÜ és a Kaposvári Egyetem között a Felsőoktatási-kistérségi partnerségi program keretén belül létrejött a „A Kaposvári Egyetem Pedagógiai és Gazdaságtudományi Karának programja a Tamási Kistérségben a társadalmi hálózatok megerősítése érdekében” tárgyú kutatási szerződés. A kutatás 2011. szeptember 1-jével kezdődött és 2012. június 30-ig tartott, mely két szemesztert ölelt fel.

A partnerségi program célja a régió felsőfokú oktatási és kutatási kapacitásainak bevonása a Tamási kistérség értékeinek, hasznosítható belső erőforrásainak feltárásába és azok hasznosítási folyamatába, ezzel a kistérség tudásbázisának növelése.

A cél elérése érdekében a Kaposvári Egyetem vállalta, hogy a Tamási kistérséggel kapcsolatban gazdaság-szociológia felméréseket végez, segíti a pályázati együttműködés folyamatát, a kistérségben fellelhető jó gyakorlatokat összegyűjti, valamint a különféle kutatási eredményeket kommunikálja.

A kutatás során szekunder és primer kutatást egyaránt végeztünk. A szekunder jellegű kutatásunk a már mások által összegyűjtött és közzétett, eredetileg más kutatási célt szolgáló adatok megszerzésére és új szempontok szerinti feldolgozására⁸ irányult. E kutatás során a Tamási Kistérségről, annak településeiről, a kistérségekről, annak turizmusáról és a leghátrányosabb helyzetű programokról gyűjtöttünk és dolgoztunk fel anyagokat. Forrásaink között a témával foglalkozó szakkönyvek, folyóiratok, statisztikai kiadványok, jogszabályok éppúgy szerepeltek, mint az Internet alapú és az offline adatforrások.

Kutatásunk emellett elsősorban a primer vizsgálatokra és azok eredményeire támaszkodott. A primer adatok megszerzéséhez a kvalitatív kutatás módszer került alkalmazásra, amelyet azért választottunk, mert ez egy strukturálatlan, feltáró jellegű módszer, amely kis mintán alapul és a probléma természetének megértését szolgálja.⁹ Ezzel a kutatással elsősorban a „Miért?”, „Hogyan?” kérdésekre adott válaszokkal sikerült jobban megismernünk és megértenünk a helyi szereplők tevékenységét, problémáit és cselekedeteiknek indítékait. Interjúkat készítettünk a kistérség településeinek polgármestereivel, civil szervezetek képviselőivel, valamint a Tamásiban található Tourinform Iroda vezetőjével és a kölesdi székhelyű Tolnai Borút Egyesület jelenlegi elnökével is. A félig strukturált interjúk során a kistérség általános helyzetének bemutatásán túl a térség turizmusára, azon belül is a potenciális turisztikai lehetőségek megismerésére helyeztük a hangsúlyt.

A mélyinterjúk félig strukturált jellege biztosította azt, hogy az interjúalanyokkal a vizsgált témaköröket jobban, szabadabban, mélyebben részletezhettük. A nagyszámú mélyinterjú készítésével lehetővé vált a kutatási területre való jobb rálátás.¹⁰

3. A Tamási kistérség rövid bemutatása

A Tamási kistérség a Dél-dunántúli régióban, a Dél-külső Somogy, Kelet-külső Somogy és a Tolnai-hegyhát kistájakon helyezkedik el és 32 települést foglal magába. A térséget 5 mikro térség, a Tamási, Hőgyésvázi, Iregszemcsei, Simontornyai és a Gyönki alkotja. Területe 1028,3 km², népessége 2009. december 31-én 40 821 fő volt. Tolna megye 5 kistérsége közül, a kistérséghez tartozó településszám szerint a legnagyobb. A megye területének 27%-át öleli fel, a megyei népesség 17,0%-a él itt. A kistérség népsűrűsége 40 fő/km², köszönhetően az aprófalvas településszerkezetnek. Ennek aránya ebben a kistérségben a legalacsonyabb, jóval alatta marad a megyei (65%), illetve a régió (68%) hasonló átlagának. A települések népsűrűségének szórása természetesen igen nagy, a 9 fő/km² lakósűrűségű Miszlától a 130 fő/km² lakósűrűségű Simontornyáig.¹¹

A térség egésze a Kapos vízgyűjtő területének része, amelynek legnagyobb mellékfolyója a Koppány. A térség természetes vizekben szegény. Kiemelendő a Pacsmagi-tavak területe, amely a Koppány felduzzasztásával alakult ki és természetvédelmi területnek minősül. A kistérség központi turizmusa pedig a Tamási határában felfedezett termálvízre épül.¹² A Tamási kistérség földrajzilag összefüggő egységet alkot, mely a települések közötti szoros gazdasági, társadalmi, kulturális hasonlóságon és kapcsolatokon alapul. A hivatalos formában való megjelenése társulási, települési önkormányzatok szövetsége, melynek kialakulását a közös lokális érdek és a közös feladatmegoldás felismerése motiválja.¹³

Az elmúlt évek gazdasági átalakulása a megyében a Tamási körzetet érintette a legsúlyosabban, a kistérségek közül több mutató itt a legrosszabb. Ennek oka, hogy az 1990-es évek elejének változásai az átlagosnál érzékenyebben érintették a főként mezőgazdaságra és iparra alapozott vidék gazdaságát. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a fontosabb vasúti és közúti útvonalak elkerültek a térséget, jelentősebb város sincs, sok az apró és kis falu, valamint az infrastruktúra színvonala alacsony. Emiatt a kistérségi vizsgálatok során a Tamási kistérséget három szempontból is a támogatható térségek közé sorolták: egyszer, mint társadalmilag-gazdaságilag elmaradott térséget, másodsorban, mint rurális térséget, végül, mint tartósan magas munkanélküliséggel rendelkező térséget.¹⁴

4. A kutatási eredmények rövid ismertetése

A rurális turizmusról – főleg LHH térségek esetében – elmondható, hogy a legtöbb esetben csak kiegészítő jövedelemforrásként jelenik meg. Megélhetést csak keveseknek képes biztosítani. Kitérésre lehetőséget vagy válságkezelő megoldást csak néhány kistérségnek tud nyújtani. A vidéki turizmus potenciális veszélyeket is rejt magában, mivel megbonthatja a vidéki élet egyensúlyát, azt a harmóniát, ami a vendégeket odavonzotta.¹⁵

A kutatás során feltérképeztük a térség különféle turisztikai jelentőséggel bíró értékeit, melyek közül itt csak a legfontosabbakról teszünk rövid említést. Az egyik legjelentősebb értékek közé soroljuk a természeti értékek közül kiemelkedő Pacsmagi tavak rendszerét, mely országos jelentőségű természetvédelmi terület és nemzetközi fontosságú vízimadár-élőhely, a vadállományban gazdag Gyulai erdőt, valamint a Kolláti rétet.

Ősidők óta lakott vidéken minden történelmi kor hagyott maga után emléket, ennek köszönhetően várak, kastélyok és kúriák is találhatóak a térségben. Tamási kistérség két várral, a simontornyai és az ozorai várral büszkélkedhet, amely attrakciók elsősorban az iskolai osztálykirándulások kedvelt célpontjai. Az előző évszázadokban épült kastélyok, kúriák egy része elpusztult, a meglévők többsége ma gyermek- vagy idősek otthonaként szolgál (Belecska, Gyöngy, Iregszemcse). Hőgyészen két kastély is található, melyek szálláshelyként működnek. Emellett számos emlékművek, templomok rejtőznek a Tamási térség dombjai között.

A települések elengedhetetlen falunapjain, búcsúin, szüreti fesztiváljain kívül egyéb rendezvényekkel is szolgálnak. A kistelepüléseken ma is őrzik a húsvéti locsolások, az arató felvonulások emlékét. Az események sorából kiemelkednek a lovas napok. A kistérség legnagyobb múltra visszatekintő eseménye a Tamási Lovas Napok. 1959 óta megszakítás nélkül rendezik az augusztus 20-ai ünnepségekhez kötődően.

A térség mozgalmas történelme során több nemzetiség, népcsoport élt és él ma is együtt. Az egykori berendezési és használati tárgyak megtekinthetők a tájházakban és a helytörténeti gyűjteményekben.

A vidék gazdag az irodalmi értékekben is, hiszen Pincehelyen joggyakornokoskodott Vörösmarty Mihály, Ozorán fellépett a vándorszínész Petőfi Sándor, de ugyan itt töltött boldog napokat Illyés Gyula, míg Fürged híres szülőtte a regényíró Vas Gereben.

A környék Magyarország egyik legfiatalabb borászati egységének, az 1998-ban önállósult Tolnai borvidéknek az egyik közege. A körzetet alkotó településeken jellemzően fehér szőlőfajtákat termelnek. Azonban megállapítható, hogy a borturizmus ezen a vidéken még gyerekcipőben jár. Sokszor nincsenek meg a vendégfogadás előírt törvényi feltételei, illetve a gyenge borítói közösségi marketing-tevékenység hiánya sem segíti a borítói állomások fejlődését. Borturizmus tekintetében célszerű lenne, a helyi szőlőterületeket bevonni a napi idegenforgalmi tevékenységbe. A pincetulajdonosokat ösztönözni kellene, hogy más neves borvidékek hagyományához hasonló, összefogással és összeszervezéssel kialakított „bortúra” útvonalat alakítsanak ki. Ehhez több, megfelelően működő minősített borítói állomásokra, esetleg borházra lenne szükség, ahol lehetőség nyílna a helyi termelők borainak bemutatására, értékesítésére.

A térség számos testvérvárosi kapcsolattal rendelkezik, amelyeket a turizmus fellendítése, valamint a térség külföldön való – minél szélesebb körben történő – megismertetése céljából javasolt kihasználni.

A térségben a lovasturizmus hagyományai is felfedezhetőek. Célszerű lenne a Tamási környékén működő lovas tanyák, és lovas útvonalak feltérképezése, az együttműködés koordinálása egy több szakaszból álló útvonal megtervezése, kialakítása és természetesen gondozása.

Elmondható, hogy a legtöbb település potenciális fejlesztési területként tekint a turizmusra. Az urbanizáció és egyre növekvő városok és a stresszes munkakörnyezet generálta az igényt a falusi turizmus fellendülésére, ahol a kikapcsolódni vágyók, itthon a természethez közel és mégis hazánkban tölthetik el a szabadidejüket.

A térség legtöbb települése fejlesztési elképzelései között jelentős szerepet tölt be a turizmus.

Iregszemcsén a turizmus fejlesztésében elsősorban a balatoni átmenő forgalomra alapoz. Ki akarják bővíteni a Regöly–Tamási kerékpárutat a településen és még tovább is. A helyi, környékbeli természeti értékek megismerésére irányuló túrák, táborok szervezését is célul tűzték ki. Iregszemcse egyedi termékére, az iregi csikos napraforgóra építve szakmai/kulturális hagyományteremtő programcsomag összeállítását találták ki – „iregi csikos napok” néven. A rendezvény multiplikátor hatással bírhatna. Helyi turisztikai terméként erősíthetné a település imázsát, arculatát, vonzerejét. Újabb helyi iparágak (pl. kézműipar, élelmiszeripar) alapjául szolgálhatna.

Nagykőnyi polgármesterének van egy egyéni elképzelése, amely egy öt éve kidolgozás alatt álló ifjúságnelvelő turisztikai centrum köré épül. Ennek lényege egy liliputi kisvasút megépítése, ami nem csak a fiatalok igényeit elégítené ki, hanem az idősebb korosztály számára is kikapcsolódást nyújt. Továbbá egy erdei iskola megalapítása is a terv részét képezi, amely osztálykirándulásoknak és nyári táboroknak is otthonául szolgálna. A vasút mentén kiépülő kerékpárút szerves részét fogja képezni a kialakítandó létesítmény elérésének. Ezt a komplex fejlesztést úgy képzelni el, hogy a további fejlesztések ráfűzhetőek legyenek. Ezek egymást erősítve alkossanak egy tökéletes rendszert.

Ozora a vadászturizmus felélénkítésében, túraútvonalak kiépítésében látja a jövőt. Továbbá már több éve tervben van a Sió csatorna újjarahajózhatóvá tétele, valamint a falusi turizmus hálózatának kiépítése, melyre már volt kezdeményezés, de nem vált be.

Pári a lovas turizmusban lát kitörési pontot, melyhez az adottságok megvannak a településen és környékén. Kiszékelyben egy LEADER pályázat keretében tanösvényt és kilátót terveznek 2 éven belül, mely jó szabadidős tevékenység lenne a környező iskolák diákjainak (20 állomásos falukörút, információs táblák).

Pincehelyen a falusi turizmust szeretnék fellendíteni.

Dúzson az eddigi vadászatra alapozva szeretnék fejleszteni a vadászturizmust. Sok vadász jár a szőlők melletti erdőbe vadászni, ezeknek a vadászoknak szeretnének a jelenleginél jobb és nagyobb társaság befogadására alkalmas szállót kialakítani a pincéknél. A borászok a látogatást összekötnék a borkóstolattal, mely többletbevételt jelentene nekik.

Szárazdon szintén a falusi turizmusban, vadászturizmusban gondolkodnak, a pacsmagi halastavakra és működő vadásztársaságra és a nyugodt környezetre alapozva.

Természetesen minden település esetében igaz, hogy nem szabad elfelejtkezni a nem tárgyiasult értékeik turisztikai attrakcióként való hasznosításáról. Itt elsősorban az értékleltárban felsorolt számos, nem kézzel fogható elemre gondolunk, mint a hagyományok, közösségi rendezvények, meglévő speciális ismeretek (szöveg, fonás stb.). Egy pár példa álljon itt. Tamásiban az „Egy kis néprajz mindenkinek” című sorozat: Népviselet készítése-, pilletanfolyam, tojásdíszítés, -kaparás, úri hímzés, grillázskészítő tanfolyam. Regölyben Cziráki Viktor amatőr régész, aki az Újszkitia mozgalom vezetője (kézműves vásár évente kétszer, csoportok fogadása, hagyományörzés, ijtászat, jurta tábor-null komfortos életmód tábor).

A megkérdőzetteket továbbá arra kértük, hogy a következő néhány évre vonatkozó jövőképeket vázolják fel, alkossák meg az alapján, hogy milyen szerepet szánnak majd a különféle helyi termékeknek és milyen kiugrási lehetőséget vélnék felfedezni a turizmus kiaknázásában. Ezen kívül azt is vizsgáltuk, hogy milyen általános szemléletet képviselnek a jövő tekintetében.

A kutatás során meglátogatott településeken élők döntő többségében azt mondták, hogy látnak lehetőséget a falusi turizmus fejlesztésében. Sok esetben viszont azt vettük észre, hogy a szavakat nem követik nem hogy valódi tettek, de valós elképzelések sem. Legtöbb településen a turizmus kialakításának megfelelő infrastruktúrális háttere sem adott. Nincs olyan szálláshely, ahol a turisták megszállhatnának. Néhány esetben olyat is tapasztaltunk, hogy a már megépült tájházak üresen állnak, lakattal az ajtajukon. A falusi turizmus kialakításában ténylegesen van potenciál a térséget illetően, mivel nagyon szép természeti táj veszi körül az egyes településeket. Számos településen említhetnénk potenciális helyi termékeket is, amelyre a helyi turizmust tökéletesen rá lehetne építeni. Ilyen eset pl. a lilahagyma lekvár Szárazdon, Ozorán és Simontornyán a középkori várak, Dúzson a helyben termelt bor. Páriban a mesefigura gyártó vállalkozás és a Pári-golf. Ezek mind-mind olyan termékek vagy szolgáltatások, attrakciók, amelyek különlegesnek számítanak és kicsit nagyobb hírvérrel akár turisták tömegeit is megmozgathatják.

Sok település esetében felmerült a helyi piac létrehozása is. Ehhez legelőször helyben termelt termékekre lenne szükség. Ezt legjobban a konyhakertek megművelésével lehetne elérni és az ott keletkezett felesleget kivinni a helyi piacra. Sajnálatos módon ez utóbbi tényező is komoly problémákat vet fel. Ráadásul az is a helyi piacok kialakítása mellett szól, hogy sok település esetében megvan az infrastruktúrális háttere azok megrendezésére (pl. régi iskolaépületek, amelyek legtöbb helyen nem sokkal a bezárást megelőzően lettek felújítva). Helyi piacok szervezését mikrotérségi szinten lehetne a leghatékonyabban megoldani, így több szomszédos település is beadhatná feleslegessé vált terményét vagy különleges cikkeit.

A természeti táj szépségét kihasználva több település esetében is felmerült tanösvény kialakításának a szándéka (pl. Kiszékely, Mucsi, Tolnanémedi). Mucsi esetében ennek egyedüli gátja az, hogy a környékben az ottani vadásztársaság már működött erdei iskolát és hozzá tartozó tanösvényt.

A térség bővelkedik termálfvízforrásokban. Ezek jövőbeli kihasználását több településen is megemlítették (pl. Pincehely, Simontornya és Kiszékely). Hátrányt jelent, hogy Tamási a térség alatti termálfvízelőhelyekből akkora mennyiséget használ fel, hogy más települések rajta kívül csak minimálisan alkalmazhatják ezeket a forrásokat. Többen elmondták, hogy a kisebb településeken nem lenne gazdaságos egy-egy meleg vizes fürdőnek az üzemeltetése.

5. Következtetések és javaslatok

Kutatásunk során megállapítottuk, hogy a térségben számos rejtett, nem tudatosított érték (hard és soft egyaránt) található. A térség számtalan olyan természeti adottsággal rendelkezik, amelyeket ki kellene használni a turizmus különböző területein. Az egészségturizmuson túl a falusi-, a kerékpáros-, a vadász-, valamint a lovasturizmus rejt potenciális lehetőségeket arra, hogy fellendítsék a térség turizmusát.

A térség nagyon gazdag a természeti értékekben (pl.: vad, erdők, tavak, termálfvíz stb.), melyek jó alapot biztosíthatnak a turizmus célú fejlesztésekhez, erdei táborokhoz, további túraútvonalak létesítéséhez stb. Emellett számos település büszkélkedhet egyedi termékekkel (élelmiszerek, kézműves termékek), amelyeket helyi piacokon turistacsalogatóként is kínálni kellene. Ha megfelelően gazdálkodunk ezekkel az erőforrásokkal, értékekkel, számos fejlesztési nyújthatunk egyrészt támpontokat, amelyek az infrastruktúrális

háttérrel biztosítják, továbbá embereket tudunk rendelni ezen programokhoz, ami pedig azok sikerességét irányozzák elő.

Elmondható, hogy a turizmus különféle formái a térségben megtalálhatóak ugyan, azonban a térség nem rendelkezik hosszú távon állandó és tervezhető nagyságú bevételt generáló turisztikai attrakciókkal. A turisztika kínálatból hiányoznak a turisztikai csomagok, a tour-pack-ek és a komplex szemlélet.

Az interjúk során sok helyen tapasztaltuk, hogy pénz- és humánerőforrás hiánnyal küzdenek a települések. Részben ezek is a turizmus fejlesztésének potenciális gátjai lehetnek. A vizsgált térségben a turizmus fejlesztése lehetőség arra, hogy az amúgy is magas munkanélküliséggel küzdő térségben a lakosok egy részének megélhetési forrása legyen.

A térségben az együttműködési hajlandóság csirái fellelhetőek, egyes fejlesztések terén érdemes lenne mikrotérségekben gondolkodni és a mikro térségi összefogást szorgalmazni.

Az idegenforgalom és a turizmus fejlesztése lendületet adhat a kistérségnek, segítheti a felzárkózásban. A régebben kialakított idegenforgalmi létesítményeket fel kell újítani, hogy megfeleljenek a jelenlegi követelményeknek. Emellett megfelelő marketing tevékenység kifejtésére van szükség, hogy a térség látványosságai, értékei széles körben ismertté váljanak.

A természeti értékek közül elsősorban a gyulaji erdő, melynek dámvadállománya világhírű, alkalmas rá, hogy idegenforgalmi vonzerővé váljon. Az egyre több községben beinduló falusi turizmusban is hatalmas lehetőségek rejlenek. A térség legjelentősebb idegenforgalmi vonzereje napjainkban a Tamási termálfürdő.

Az idegenforgalom és a turizmus fejlesztését segíti a Tamásiban működő kistérségi Tourinform Iroda is.

6. Összefoglalás

A 2011 tavaszán az NFÜ és a Kaposvári Egyetem között a Felsőoktatási-kistérségi partnerségi program keretén belül létrejött a „A Kaposvári Egyetem Pedagógiai és Gazdaságtudományi Karának programja a Tamási Kistérségben a társadalmi hálózatok megerősítése érdekében” tárgyú kutatási szerződés. A kutatás két szemesztert ölelt fel. Ezen időszak alatt 3 alkalommal szerveztünk az egyetem hallgatói számára terepgyakorlatot, ún. kutatótáborot, melyek során végiglátogattuk a tamási kistérség összes települését.

A kutatótáborok alkalmával az egyik, talán legfontosabbnak ítélt tevékenységünk az értékleltár feltárása volt. A felmérések egyik nagy eredményének tartjuk még, hogy a szokásos „hard” (pl.: helyi nevezetességek, turisztikai attrakciók, látnivalók stb.) erőforrásokon túl nagyon jelentős számú „soft” elemek (pl.: közösségfejlesztő egyének, kapcsolati hálók, meglévő együttműködések és együttműködési potenciálok stb.) is felszínre kerültek. Ezek a feltárt értékek a turizmus alapjait szolgálják részben, illetve egészben.

A turizmus különféle formái a térségben megtalálhatóak ugyan, azonban a térség nem rendelkezik hosszú távon állandó és tervezhető nagyságú bevételt generáló turisztikai attrakciókkal. A turisztika kínálatból hiányoznak a turisztikai csomagok, a tour-pack-ek és a komplex szemlélet.

Úgy véljük, hogy a Tamási kistérségben feltárt problémákat, turisztikai hiányosságokat lehet kezelni, fejleszteni, javítani, melyhez megfelelően – anyagilag és szakmailag is – támogatott, alulról jövő és összefogásra épülő kezdeményezések, valamint egyes települések esetén a helyi vezetők és a lakosság körében egyfajta szemléletváltás lenne a legmegfelelőbb, leghatékonyabb megoldás.

Jegyzetek

1. Brodorits Z., Nagy A. (2010): A fejlesztéspolitika érvényesülése a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség mintaértékelése alapján. In: Falu város régió. (1) 78–81. o.
2. Kullmann Á. (2008): A leghátrányosabb helyzetű kistérségek programjainak dilemmái. In: Falu város régió. (3) 69–73. o.
3. Brodorits Z., Nagy A. (2010): i. m.
4. Kullmann Á. (2008): i. m.
5. Kovács K. (2007): A leghátrányosabb helyzetű térségek, települések helyzete és fejlesztési lehetőségei. In: A falu. 22 (2) 67–79. o.
6. Herczeg B., Németh N. (2010): A leghátrányosabb helyzetű kistérségek és a felsőoktatás együttműködési programja. In: Falu város régió. (2–3) 58–61. o.
7. Herczeg B., Németh N. (2010): i. m.
8. Hajdu I.-né (szerk.) (2005): Borpiac. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1–208. o.
9. Malhotra, N. K. (2002): Marketingkutatás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest. 1–800. o.
10. Gordon, W., Langmaid, R (1997): Kvalitatív piackutatás. HVG Kiadó Rt., Budapest. 1–301. o.
11. Tóth F.–Sárczné H. A. (2011): Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata 2009–2011. (2003. évi felülvizsgálat aktualizálása). Tolna megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.
12. Czuppon V. (2005): Adalékok a Tamási kistérség fejlettségi vizsgálatához. In: Területi statisztika. 45 (6) 574–591. o.
13. Tóth F.–Sárczné H. A. (2011): i. m.

14. Varga Zs. (2001): A Tamási kistérség. In: Falu város régió. (7) 47–50. o.
15. Kóródi M., Dudás P. (2005): A gazdaság és a turizmus kapcsolata a rurális kistérségekben. In: Területi statisztika. 45 (5) 462–476. o.

Felhasznált irodalom

311/2007 (XI.17.) Korm. rend. a kedvezményezett térségek besorolásáról.

- Brodorits Z., Nagy A. (2010): A fejlesztéspolitika érvényesülése a 33 leghátrányosabb helyzetű kistérség mintaértékelése alapján. In: Falu város régió. (1) 78–81. o.
- Czuppon V. (2005): Adalékok a Tamási kistérség fejlettségi vizsgálatához. In: Területi statisztika. 45 (6) 574–591. o.
- Gordon, W., Langmaid, R (1997): Kvalitatív piackutatás. HVG Kiadó Rt., Budapest. 1–301. o.
- Hajdu I.-né (szerk.) (2005): Borpiac. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 1–208. o.
- Herczeg B., Németh N. (2010): A leghátrányosabb helyzetű kistérségek és a felsőoktatás együttműködési programja. In: Falu város régió. (2–3) 58–61. o.
- Kóródi M., Dudás P. (2005): A gazdaság és a turizmus kapcsolata a rurális kistérségekben. In: Területi statisztika. 45 (5) 462–476. o.
- Kovács K. (2007): A leghátrányosabb helyzetű térségek, települések helyzete és fejlesztési lehetőségei. In: A falu. 22 (2) 67–79. o.
- Kullmann Á. (2008): A leghátrányosabb helyzetű kistérségek programjainak dilemmái. In: Falu város régió. (3) 69–73. o.
- Malhotra, N. K. (2002): Marketingkutatás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest. 1–800. o.
- Tóth F.–Sáreczné H. A. (2011): Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata 2009–2011. (2003. évi felülvizsgálat aktualizálása). Tolna megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány.
- Varga Zs. (2001): A Tamási kistérség. In: Falu város régió. (7) 47–50. o.